

نقش اسرائیل در بحران آب خاورمیانه

دکتر علی معموری*

سیدآصف کاظمی**

چکیده

در جهان امروز، آب جایگاه بارزش و حیاتی دارد و کشورها برای تأمین آب، سرمایه‌گذاری‌های زیادی کرده‌اند و با ایجاد راه‌کارهایی، از به هدر رفتن آن جلوگیری به عمل می‌آورند. بحران آب در عصر ما، یکی از مهم‌ترین چالش‌های بین‌المللی گردیده و کشورهای خاورمیانه یکی از مناطق کم آب جهان، در کانون این چالش جهانی قرار دارند. به گونه‌ای که جنگ بعدی در خاورمیانه، جنگ آب خواهد بود و آب می‌تواند به سرمایه استراتژیک حیاتی‌تر از نفت تبدیل گردد.

رژیم اشغال‌گر قدس از زمان شکل‌گیری، به گسترش و اشغال منابع آب موجود در منطقه اقدام کرده؛ زیرا خود با کمبود شدید آب مواجه است. آب برای رژیم صهیونیستی، فراتر از توسعه، بلکه با موجودیت این رژیم گره خورده و حیات اسرائیل به منابع آبی مناطق اشغال شده، وابسته است و بدون تسلط بر این منابع، به ادامه حیات خود قادر نیست و عامل اصلی بحران‌ها به‌ویژه بحران آب در خاورمیانه گردیده است. این نوشتار، سعی کرده تا این فرضیه را اثبات کند که رژیم صهیونیستی، نقش اصلی را در بحران آب خاورمیانه دارد.

واژگان کلیدی

آب، رژیم صهیونیستی، بحران، خاورمیانه، ترکیه، لبنان، سوریه، اشغال.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۹/۱۵ تاریخ تصویب: ۱۳۸۹/۱۱/۲۰

* دکتری علوم قرآن و حدیث (mamouri110@gmail.com).

** دانش‌پژوه کارشناسی ارشد تاریخ معاصر، جامعه‌المصطفی العالمية (Kazemi.asef@yahoo.com)

آب ماده‌ای است که وجود آن برای حیات انسان‌ها، تولید مواد غذایی، توسعه اقتصادی، بقای موجودات زنده و... ضروری است. با وجود این که ۷۱٪ از سطح کره زمین از آب پوشیده شده، تنها حدود ۰/۸۶٪ درصد آب‌های کره زمین قابل دسترس و برای استفاده انسان مناسب است. امروزه مسائلی نظیر رشد جمعیت، ارتقای سطح زندگی و بهداشت، گسترش شهرنشینی، گسترش صنایع، کشاورزی و... افزایش مصرف آب را موجب شده است، به طوری که مصرف آب نسبت به اوایل قرن بیستم، هفده برابر و نسبت به سه قرن قبل ۴۵ برابر شده است. قرار گرفتن منطقه خاورمیانه در کمربند خشک جهان، موجب شده تا این منطقه علی‌رغم دارا بودن ۵٪ جمعیت جهان تنها ۱٪ آب‌های شیرین قابل دسترس را در اختیار داشته باشد، در حالی که این منابع عمدتاً به صورت مشترک مورد استفاده قرار می‌گیرد و بیش از ۵۰٪ جمعیت این منطقه، در حوضه‌های آبریز مشترک زندگی می‌کنند. این مسأله رقابت‌ها و منازعاتی را برای استفاده هرچه بیشتر از این منابع محدود به دنبال دارد.

لازم است که با کمک تکنولوژی‌های جدید مثل دستگاه‌های های آب شیرین‌کن، باروری ابرها و مهم‌تر از همه مصرف درست و آگاهی در این زمینه، در حل بحران تلاش شود و قدر این نعمت خدادادی را بیشتر بدانیم. و با هم‌بستگی یک‌دیگر، راه‌های حفظ و ذخیره آب را در پیش گیریم تا نه به طبیعت و اکولوژی کره زمین آسیب برسانیم و نه از نعمت بارزش خداوند محروم شویم.

بحران آب

۱. بحران جهانی آب

بحران آب همانند بحران انرژی در دوران معاصر، یکی از عمده‌ترین چالش‌های بین‌المللی محسوب می‌شود. به گفته کارشناسان، سرانه مصرف آب طی دهه‌های اخیر بیش از ۳۰۰٪ کاهش یافته است^۱ که این خود از یک چالش بزرگ جهانی حکایت می‌کند. در جهان امروز آب جایگاه باارزشی دارد و اکثر کشورها، برای تأمین آب مورد نیاز خود سرمایه‌گذاری‌های زیادی کرده‌اند و با ایجاد سیستم‌های گوناگون، از به هدر رفتن آن

1. <http://www.mewtco.com>

جلوگیری می‌کنند. نسبت خشکی به آب در این کره خاکی ۲۹/۲٪ به ۷۰/۸٪ است که این نسبت در نیم کره شمالی و نیم کره جنوبی تفاوت دارد.^۱ از ۲/۱۵٪ آب‌های موجود شیرین، حدود ۹۷٪ آن از یخ‌ها و برف‌های دائم و آب‌های زیرزمینی فسیلی تشکیل شده و تنها ۳٪ از ۲/۵٪، آب‌های تجدیدپذیر، در چرخه بارش و تبخیر قرار می‌گیرد که آن نیز از نظر مکانی و زمانی با نیازهای ما مطابقت ندارد.^۲

بر اساس پیش‌بینی بانک جهانی، تا سال ۲۰۲۵ دوسوم جمعیت جهان دچار کمبود آب خواهند شد.^۳ در حالی که طی قرن گذشته، جمعیت جهان سه برابر شده، اما میزان مصرف آب بیش از شش برابر افزایش یافته است.

گرچه با کمک تکنولوژی‌های جدید، ایجاد سدهای جدید، کارخانه‌های آب‌شیرین‌کن و باروری ابرها می‌توان به ذخایر آبی بیشتری دست یافت، بحران آب بسیار بزرگ‌تر از این است و ساکنان کره خاکی باید با هم‌بستگی یک‌دیگر، راه‌های حفظ و ذخیره آب‌های قابل استفاده را طی کنند؛ از کاهش مصرف گرفته تا افزایش راه‌های سودمند دسترسی به آب، بدون این که به اکولوژی کره زمین لطمه وارد شود.

اکنون حدود ۲/۳ میلیارد نفر در مناطقی زندگی می‌کنند که با کمبود متوالی آب و تنش آبی مواجه هستند و با ادامه این روند، در سال ۲۰۲۵ تنش آبی در مناطق مختلف کره زمین نزدیک به ۵۰٪ بالغ خواهد شد، در حالی که تا سال ۲۰۲۵ مناطقی فاجعه‌آمیز از نظر کمبود آب خواهیم داشت که خاورمیانه و شمال آفریقا در مرکز این بحران قرار دارند. کمبود آب در خاورمیانه مسأله جدی است. در این میان، حتی برخی احتمال وقوع جنگ برای کسب ذخایر آب در جهان را پیش‌بینی کرده‌اند. مسأله آب را باید به عنوان یک متغیر و عامل جدی در تصمیمات آتی در سراسر دنیا به حساب آورد، حتی در سطوح سیاسی و نظامی.

فشار بر منابع آب محدود دنیا، در حال افزایش است؛ انتقال آب رودخانه‌ها به سمت شهرها و زمین‌های کشاورزی، موجب شده تا دریاچه‌ها و تالاب‌ها در حال خشکیدن و کوچک‌تر شدن باشند. کشاورزان برای تأمین غذای جمعیت رو به افزون، مجبور به برداشت بیش از حد از آب‌های زیرزمینی هستند. سیستم آبیاری بسیاری از کشورها ضعیف است و

۱. سامی عبود، العامری، *جغرافیه المیاء واستخدام الاراضی* (مکتبه الرشید ریاض)، ص ۵.

۲. همان، ص ۸.

۳. «کمبود آب یک بحران جهانی»، نشریه مناطق آزاد، خرداد، ۱۳۸۷.

بین کشاورزان و شهرنشینان، اختلاف و تنازع بر سر آب وجود دارد. آلودگی و کمبود آب همواره موجبات نگرانی دولت‌ها و مردم را فراهم می‌آورد لذا برای برآوردن نیازهای رو به افزایش، به جای این که فقط بر احداث سدهای عظیم و سیستم‌های بزرگ انتقال آب، با تمام عواقب مخرب زیست‌محیطی، بهداشتی و اجتماعی تمرکز کرد، لازم است که در مورد کل مسأله آب تجدید نظر شود. افزایش راندمان و آلوده نکردن منابع، می‌تواند انتخاب اول باشد و به جای این که به فاضلاب به عنوان یک دردسر نگریسته شود که باید از آن خلاص شد به عنوان منبعی سودمند و بارآور دیده شود.

آب هم‌اکنون به صورت یک منبع استراتژیک و محدود کننده برای توسعه اقتصادی و اجتماعی در آمده است، به خصوص در خاورمیانه که امکان دارد به جنگ منجر شود. لذا اخلاق جدید آبی، شرط لازم امنیت ملی و صلح در این منطقه است در گزارش سازمان ملل آمده که وفور یا کمیابی آب، می‌تواند به معنای سعادت یا فقر، زندگی یا مرگ و حتی عامل بروز جنگ باشد. اغلب کشورها مسائل نگران کننده زیادی در زمینه کمیت و کیفیت منابع آب خود دارند و کشورهای بسیاری از پی آمدهای آلودگی آب‌های ساحلی خود نگرانند. محدودیت‌های تأمین آب جدید در حال افزایش است و با خشک‌سالی‌ها، تهی شدن منابع آب‌های زیرزمینی و تخریب منابع جنگلی تشدید می‌شوند.

برای آگاه ساختن جهانیان به اهمیت روزافزون آب و ایجاد سیستم‌های جهانی و توسعه منابع آب، در کنفرانس آب و محیط زیست که در سال ۱۹۹۲ میلادی در شهر ریودوژانیرو برزیل برگزار شد، اختصاص یک روز از سال به نام «روز جهانی آب» تصویب شد. با تأیید نهایی این موضوع در سازمان ملل و نظر به اهمیت آن و مسائل مربوط به آن، روز ۲۲ مارس/ فروردین هر سال به نام «روز جهانی آب» نام‌گذاری و به کشورهای جهان ابلاغ شد. مسأله آب و کمبود و آلودگی آن، به قدری جدی است که از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵ «دهه بین‌المللی آب» اعلام شده است.^۱

نام‌گذاری‌های «آب دغدغه همگانی»، «آب و شهرهای تشنه»، «آب جهان: آیا کافیت؟»، «آب برای قرن ۲۱»، «آب و سلامت»، «آب برای توسعه»، «آب برای آینده»، «آب و بلایا» و «آب برای زندگی» توسط سازمان فرهنگی علمی و آموزشی سازمان ملل، از جدی بودن بحران آب در جهان حکایت می‌کند. به نظر می‌رسد که در سال‌های اخیر، تغییرات اقلیمی در صدر مشکلات جهانی قرار گرفته باشد. با این حال، مشکلات

1. www.irrigationportal.com.

هشداردهنده کمبود آب، فقدان دسترسی به آب آشامیدنی و پاکیزه، آلودگی و سیل نیز به همین اندازه مهم و حتی تهدیدآمیزتر است.^۱

۲. بحران آب در خاورمیانه

براساس پیش‌بینی‌های هشدار دهنده و مطالعات و بررسی‌های کارشناسان، کمبود آب در خاورمیانه افزایش یافته و در نتیجه رقابت بین دولت‌ها را جدی‌تر ساخته که این مسأله به تحولات بی‌سابقه و احتمالاً به درگیری مسلحانه بر سر توزیع آب خواهد انجامید. در حالی که منبع آب می‌تواند به سرمایه استراتژیک ارزنده و حیاتی‌تر از نفت تبدیل گردد. از این رو گفته می‌شود که «خاورمیانه روی یک بمب ساعتی قرار دارد که هر زمان می‌تواند منفجر شود.»^۲

فقدان موافقت‌نامه‌های چندجانبه یا دوجانبه جامع در مورد تخصیص و بهره‌برداری از آب بین کشورهای خاورمیانه عمدتاً به بی‌اعتمادی سیاسی در مفهوم وسیع‌تر و نیز به فقدان نسبی هم‌کاری اقتصادی در منطقه مربوط می‌شود. یادآوری این نکته اهمیت دارد که هر چند این مسأله قابل تحریک است، کنترل منابع آب تنها یکی از ابزارهای متعدد معامله سیاسی است، در حالی که درصد مالکیت و نصیب آب در خاورمیانه بخش عربی، بسیار پایین است و سرانه آب در این کشورها، هر نفر ۱۷۴۴ متر مکعب و میانگین جهانی آب هر نفر، ۱۲۹۰۰ متر مکعب در سال است. کشورهای عربی که دارای ۱٪ از کل آب‌های جهان هستند، پیش‌بینی می‌شود تا اوایل قرن ۲۱ این رقم به ۰/۷۵ درصد برسد، در حالی که از نظر مساحت این منطقه ۱۰٪ مساحت دنیا را اشغال کرده است.^۳

مسأله آب در خاورمیانه، با چند واقعیت انکارناپذیر مواجه است. از یک سو منطقه خاورمیانه جزء مناطق کم آب دنیا به‌شمار می‌آید، و با توجه با این که بالاترین میزان رشد جمعیت جهان را دارد، مصرف آب رو به گسترش است. از سوی دیگر، با پایین رفتن سطح آب‌های زیرزمینی و بالا رفتن میزان نمک آب‌های موجود و آلودگی روزافزون آنها، مسأله آب به یکی از چالش‌های جدی و خطرناک منطقه تبدیل شده است.

۱. پایگاه تخصصی مهندسی آب ایران:

<http://abangah.net/index.php?option=com=237&Itemid=16>

۲. ناتاشا، بسکرنز، آب، امنیت و خاورمیانه (گزارش مؤسسه مطالعات استراتژیک لندن)، ترجمه پیروز ایزدی، پژوهشکده علوم دفاعی استراتژیک دانشگاه امام حسین علیه السلام، ص ۹-۱۰.

3. www.aawsat.com

تعداد کشورهای دچار کمبود آب، از سه کشور (کویت، اردن و بحرین) در سال ۱۹۵۵، به دوازده کشور، از جمله: الجزائر، رژیم اشغال‌گر قدس، سرزمین اشغالی، قطر، عربستان سعودی، سومالی، تونس، امارات متحده عربی و یمن در سال ۱۹۹۹ رسید و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۵ هفت کشور دیگر این منطقه یعنی مصر، اتیوپی، ایران، لیبی، مراکش، عمان و سوریه نیز به آنها افزوده شود.^۱ به گفته کارشناسان، وضعیت بحرانی آب در خاورمیانه، ممکن است به یک جنگ دیگر منتهی شود. جنگ‌ها و نزاع‌های منطقه‌ای که تاکنون در این زمینه به وقوع پیوسته است، عبارتند از: جنگ سوریه و اسرائیل در ۱۹۶۷ که علت آن تلاش سوریه برای تغییر مسیر جریان آب از اسرائیل بود. جنگ ایران و عراق که دست‌مایه و بهانه آن نزاع بر سر حقوق مالکیت آبی و بهره‌برداری از آن بود. همچنین ترکیه و سوریه هم تا مرز یک رویارویی نظامی در طول مسیر مرزی رودخانه دجله و فرات پیش رفتند.^۲

ناهم‌آهنگی‌ها و اختلاف‌های جغرافیایی، سبب شده است که بعضی از کشورهای خاورمیانه، دچار کمبود شدید آب شوند و کشوری مثل ترکیه با آب مازاد تجارت کند. بر اساس گزارش‌ها، در سال ۱۹۵۰ تعداد دوازده کشور با حدود بیست میلیون نفر و در سال ۱۹۹۰ تعداد ۲۶ کشور با جمعیت سیصد میلیون نفر با کمبود آب مواجه بوده‌اند و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۵ تعداد ۶۵ کشور با جمعیت حدود هفت میلیارد نفر دچار کمبود آب شوند. کمبود آب آشامیدنی از یک سو و نیاز روزافزون به غذا از سوی دیگر، منابع آب موجود در کره زمین را با بحران جدی و خطرناک مواجه خواهد کرد.

عوامل تأثیرگذار در بحران آب

۱. انسان‌ها

انسان‌ها و عوامل طبیعی، تأثیر عمیقی بر چرخه و بحران آب دارند. انسان‌ها بر فرآیند کاهش آب و آلودگی بیشتر آن تأثیر شدیدتری می‌گذارند. نیاز به آب برای مصارف کشاورزی، تولید انرژی، تولیدات صنعتی و مصارف شهری، به سرعت در حال افزایش است. امروزه رشد روزافزون جمعیت جهان و افزایش مصرف آب، قطع بی‌رویه درختان جنگل‌ها و تغییر اکوسیستم طبیعت، رشد شهرسازی و افزایش صنایع آلوده‌کننده آب، شیوه‌های

۱. «خاورمیانه بحران آب»، نشریه کیهان، ۱۳۷۹/۴/۹.

۲. همان.

نامناسب و غیراصولی کشاورزی، احداث سدهای مخزنی و ایجاد دریاچه‌های مصنوعی، از عوامل نابودی چرخه منظم آب در سطح جهان به‌شمار می‌آیند که در نهایت همه آنها نوعی تهدید برای جامعه بشری محسوب می‌شوند.^۱

۲. کشاورزی

بخش کشاورزی و صنعتی، از مهم‌ترین بخش‌های مصرف آب است. در خاورمیانه بیش از ۷۰٪ از منابع آب به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است. در حالی که اکثر کشورهای واقع در خاورمیانه، دچار کمبود آب هستند و در منطقه گرم و کم‌آب دنیا قرار گرفتند که میزان بارندگی بسیار پایین و گاهی در حد صفر است.^۲

۳. مصرف خانگی

بنابر اعلام سازمان بهداشت جهانی، حداقل مصرف آب خانگی یکصد لیتر به ازای هر نفر در روز است. اما این میانگین در میان خانوارها رعایت نمی‌شود. پس می‌توان گفت: عامل مهم دیگر که سبب رشد مصرف آب گردیده، نیاز و اقتضای بهداشت عمومی است. با پیشرفت‌های خوبی که خوش‌بختانه از نظر بهداشت در بسیاری از کشورها دیده می‌شود، مصرف آب روزانه هر فرد هم سیر صعودی طی می‌نماید حدود دویست لیتر یا بیشتر برای احتیاجات روزانه هر فرد.^۳

امروزه مسائلی نظیر رشد جمعیت، ارتقای سطح زندگی و بهداشت، گسترش شهرنشینی، گسترش صنایع، کشاورزی و... افزایش مصرف آب را موجب گردیده، به طوری که مصرف آب نسبت به اوایل قرن بیستم هفده برابر و نسبت به سه قرن قبل ۴۵ برابر شده است.^۴

جنگ آب

همان طوری که بیان شد، در کشورهای خاورمیانه آب به عنوان مسأله‌ای مهم مطرح است و احتمالاً جنگ بعدی در خاورمیانه بر سر آب خواهد بود.

۲. جغرافیه المیاء واستخدام الاراضی، ص ۱۰.

۳. مقتدر مژدهی، هیدروژئولوژی، ص ۱۹۰.

۴. فصل‌نامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره اول، بهار ۱۳۸۷.

در این منطقه، فقط ترکیه از کشورهای غنی در زمینه آب است و با وقوف به این مسأله و اهمیت آب در معادلات آینده منطقه، با کشورهای هم‌جوار خود عراق و سوریه سر‌ناسازگاری گذاشته است. این کشور، آب مورد نیاز خود را از دو رود بزرگ دجله و فرات تأمین می‌کنند که از کوه‌های ترکیه سرچشمه می‌گیرند.

درک اهمیت استراتژیک آب در خاورمیانه، توجه به این مسأله را می‌طلبد که آیا می‌توان از سلاح آب به عنوان یک عامل بازدارنده مؤثر استفاده کرد؟ کشوری که بالای یک رودخانه بین‌المللی را در کنترل دارد، ممکن است به احداث سدهایی تهدید نماید که به کاهش جریان آب قسمت پایین رودخانه می‌انجامد، درحالی که کشور واقع در قسمت پایین رودخانه، ممکن است تهدید کند، مناطقی را که عملیات انحراف آب در آنها انجام می‌شود بمباران نماید.^۱ بنابراین، به اعتقاد بسیاری از کارشناسان مسائل سیاسی، یکی از جنگ‌های آینده در منطقه، خاورمیانه بر سر تصاحب منابع آب به وقوع خواهد پیوست.^۲ اسرائیل تأمین نیازهای آبی خود را در اولویت سیاست‌های تجاوزکارانه خود قرار داده است و کنترل بر منابع آب و سفره‌های آبی را به عنوان حداقل نیاز امنیتی خود تلقی می‌کند و حتی در صورت عقب نشینی از اراضی اشغالی، در فکر تسلط بر منابع آبی این منطقه است و در واقع بدون حل مشکلات آب، تدابیر امنیتی برای این کشور محال خواهد بود؛ یعنی اسرائیل برای حفظ منابع آبی، هر اقدامی انجام خواهد داد؛ بنابراین، چنین تحلیل‌هایی باعث شده است که کارشناسان مسائل خاورمیانه، بر این اعتقاد باشند که اگر در دهه آینده جنگی میان اعراب و اسرائیل روی دهد، به احتمال زیاد این جنگ بر سر منابع آب خواهد بود.^۳ بنابراین می‌توان گفت که بحران آب به عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های آینده سیاسی - جغرافیای خاورمیانه مطرح است.^۴

نقش اسرائیل در بحران آب

اسرائیل کشوری کوچک و باریک است که پس از اشغال سرزمین‌های فلسطینی در سال‌های ۱۹۴۸ و ۱۹۶۷ در سواحل جنوب شرقی دریای مدیترانه ایجاد شد. این کشور از

۱. «آب، امنیت و خاورمیانه»، ص ۱۵.

۲. محمدرضا، خدرلو، «کانال بحرالمدیت گریزگاه بحران آب در غرب خاورمیانه»، نشریه فرهنگ آشتی، ۱۳۸۴/۵/۱۳.

3. www.irrigationportal.com.

۴. «کانال بحرالمدیت گریزگاه بحران آب در غرب خاورمیانه»، نشریه فرهنگ آشتی، ۱۳۸۴/۵/۱۳.

سه طرف، توسط کشورهای عربی محاصره شده است: از شمال با لبنان، از شمال شرق با سوریه، از شرق با اردن و از جنوب با مصر هم‌مرز است و عربستان سعودی هم در فاصله چند کیلومتری از بندر ایلات (جنوبی‌ترین نقطه اسرائیل) واقع شده است. مساحت اسرائیل، در مرزهای پیش از جنگ شش‌روزه سال ۱۹۷۶، از ۲۲ هزار کیلومتر تجاوز نمی‌کند. ولی اگر کرانه باختری رود اردن به آن اضافه شود، این مساحت به ۲۷۸۰۰ کیلومتر می‌رسد. همان‌گونه که گفتیم، اسرائیل سرزمینی دراز و باریک است. در حالی که طول آن از شمالی‌ترین تا جنوبی‌ترین نقطه به ۴۷۰ کیلومتر می‌رسد؛ بیشترین عرض آن از ۱۳۵ کیلومتر تجاوز نمی‌کند و در مرکز شهر ناتانیا، فاصله اسرائیل تا شهرهای عرب‌نشین کرانه باختری رود اردن فقط پانزده کیلومتر است و تا مرز اردن بیشتر از چهل کیلومتر فاصله ندارد.

بموجب آخرین آمارگیری در سال ۲۰۰۵، جمعیت کل اسرائیل بر ۶/۸ میلیون نفر بالغ می‌شود که ۱/۳ میلیون نفر آنان افراد غیریهودی هستند. بخش عمده‌ای از جمعیت اسرائیل در دشت ساحلی متمرکز گردیده‌اند. شهرهای بزرگ از جمله تل‌آویو، حیفا، ناتانیا و هرتسلیا در این نوار قرار دارند. اسرائیل دارای دو بندر عمیق و عمده است که یکی در حیفا و دیگری در شهر اشدود قرار دارد. هم‌چنین قسمت اعظم صنایع اسرائیل، باغ‌های مرکبات و میوه و تسهیلات توریستی در این ناحیه متمرکز شده است.

اسرائیل آب و هوای خشک و بیابانی دارد و فقط شمال آن دارای آب و هوای مناسب است. در مجموع به ندرت هوای آن ابری و بارانی می‌شود.

از نظر جغرافیایی، اسرائیل را می‌توان به چهار بخش تقسیم کرد. سه بخش آن به موازات ساحل دریا، از شمال آغاز می‌شود و به جنوب می‌رسد، و بیابان نقب که بخش بزرگی از خاک اسرائیل را تشکیل می‌دهد و در جنوب کشور قرار دارد، ناحیه‌ای خشک و نسبتاً بایر است. نخستین بخش ساحلی اسرائیل دشتی است که خاک آن به‌صورت ماسه نرم است و در برخی نواحی، عرض آن به چهل کیلومتر می‌رسد و حاصل‌خیز محسوب می‌شود. در سال‌های گذشته اکثر باغ‌های مرکبات اسرائیل در این نوار ساحلی قرار داشت؛ ولی در سال‌های اخیر، به دنبال رقابت کشورهای حوزه دریای مدیترانه، پرورش مرکبات در اسرائیل رو به کاهش رفته است.

بزرگ‌ترین دریاچه که آب‌انبار مرکزی محسوب می‌گردد و به‌دست اسرائیل است، کینرت یا طبریه نام دارد که در دامنه بلندی‌های جولان قرار گرفته و ۲۱ کیلومتر طول و

۸ کیلومتر عرض دارد و ۲۱۲ متر پایین‌تر از سطح دریا قرار گرفته است. در اطراف این دریاچه، چندین مکان تاریخی و باستانی اسرائیل وجود دارد و هتل‌ها و میهمان‌سراهای زیادی در کرانه‌های آن احداث گردیده است.

ناحیه «عراوا» که هوایی بسیار گرم دارد، از جنوب دریای نمک آغاز می‌شود و تا بندر ایلات و ساحل خلیج عقبه ادامه می‌یابد. اسرائیل توانسته است با ابداع شیوه‌های جدید کشاورزی که با آب و هوای این ناحیه سازگاری دارد، محصولات زیادی تولید کند. میزان بارندگی در این ناحیه از ۲۵ میلی‌متر در سال تجاوز نمی‌کند و دمای هوا در تابستان به چهل درجه سانتی‌گراد می‌رسد.^۱

وضعیت آب در اسرائیل

همان‌طوریکه گفته شد، خاورمیانه یکی از کم‌آب‌ترین مناطق جهان است ولی اسرائیل از زمان تأسیس خود در سال ۱۹۴۸ به گسترش تمامی منابع آب موجود قابل‌بازیابی اقدام کرده است. بهره‌برداری مداوم و بیش از اندازه، اسرائیل را با کمبود آب، افزایش ذخایر آب از طریق منابع حاشیه‌ای، بازیابی آب مصرف‌شده، شیرین کردن آب و واردات آن وادار کرده است. پیش‌بینی می‌شود که تقاضا برای آب آشامیدنی با کیفیت مطلوب، با ادامه سیل مهاجرت از اتحاد شوروی سابق به این منطقه هم‌چنان افزایش یابد. در سال ۱۹۹۱ جمعیت اسرائیل ۴/۹ میلیون نفر بود و پیش‌بینی‌های انجام‌شده، حاکی از آن است که تا سال ۲۰۰۰ جمعیت اسرائیل به ۵/۴ میلیون نفر رسیده است. و از طرفی ۸۰٪ منابع آب اسرائیل از منطقه شمال آن تأمین می‌شود در حالی که ۶۵٪ اراضی کشاورزی و بزرگ‌ترین شهرهای آن در جنوب قرار دارند.^۲

در اسرائیل هیچ رود دائم وجود ندارد و تنها رود اردن آن‌هم بعد از جنگ ۱۹۶۷ در مرز مشترک سوریه، اردن و اسرائیل وجود دارد. به این جهت این کشور یکی از مناطق خشک و کم‌آب منطقه خاورمیانه محسوب می‌شود.^۳

۱. اطلاعات این بخش از کتاب‌ها و وب‌سایت‌های مختلف جمع‌آوری شده است؛ از جمله سایت رصد: <http://rasad.ir>، سایت علمی پژوهشی یهود <http://yahood.net/>، خبرگزاری قدسنا www.qodsna.ir و مرکز اطلاع‌رسانی فلسطین <http://palestine-persian.info>.

۲. آب، امنیت و خاور میانه، ص ۲۳.

۳. «آب، زیربنای استراتژی اسرائیل»، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۳/۵/۶.

رودخانه بانیا (banias)، از دیگر منابع اصلی تأمین آب اسرائیل است که از خاک سوریه سرچشمه می‌گیرد و دیگر رودخانه، حاصبانی است که از لبنان سرآزیر می‌شود. سومی رودخانه دان است که آب هر سه رود به کینرت سرآزیر می‌شود. ذخایر کل آب اسرائیل که قابل بازیافت و مصرف است از یک میلیارد و ۷۰۰ میلیون مترمکعب در سال تجاوز نمی‌کند. از این مقدار آب، ۶۵٪ آن به مصارف کشاورزی می‌رسد. اسرائیل برای حفظ ذخایر آبی زیرزمینی خود، برنامه‌های جامعی تهیه کرده و هم‌چنین حفر چاه‌ها و استخراج آب‌های زیرزمینی و چشمه‌ها به شدت کنترل می‌شود. اسرائیل هم‌چنین برای صرفه‌جویی در مصرف آب، شیوه آبیاری قطره‌ای را در کشاورزی بسیار رواج داده است. استفاده از فاضلاب تطهیر شده، تصفیه آب شور و نمک‌زدایی از برخی آب‌های زیرزمینی و هم‌چنین بارور ساختن ابرها، از دیگر شیوه‌ها به‌شمار می‌رود. از مهم‌ترین راه‌های تأمین آب در اسرائیل، استفاده و سرقت آب‌های همسایه‌هاست. چشمه دان (dan spring) در لبنان و رود بانیا (banias) در بلندی‌های جولان سوریه، بخش عمده آب و قسمت بالای رودخانه اردن و دریاچه تیبیریا (tiberias) به شبکه آبرسانی ملی اسرائیل منحرف می‌گردد.^۱

آب و موجودیت اسرائیل

به طور کلی آب، بر استراتژی‌های رژیم صهیونیستی در گذشته و در آینده تأثیر داشته و خواهد داشت و مسأله آب برای این رژیم، فراتر از یک موضوع مربوط به توسعه، مسأله‌ای مرتبط با موجودیت این کشور است و از عوامل بنیادی ادامه طرح صهیونیسم در منطقه محسوب می‌گردد.^۲

حیات اسرائیل به منابع آبی مناطق مرزی از جمله دریاچه طبریه، رود اردن، یرموک و بانیا و مناطق اشغالی کرانه باختری و جنوب لبنان وابسته است و رژیم صهیونیستی در حال حاضر بدون تسلط بر این آب‌ها به ادامه حیات خود قادر نیست. حتی اگر زمانی اسرائیل طی روند صلح خاورمیانه، به عقب نشینی از مناطق اشغالی مجبور شود، به تسلط خویش بر منابع آبی این مناطق ادامه خواهد داد؛ مگر زمانی که به منابع آبی مطمئن‌تر و ارزان‌تر خارج از محدوده اسرائیل دست یابد، مانند انتقال بخشی از آب رود نیل به

۱. آب، امنیت و خاور میانه، ص ۱۹-۲۱.

2. <http://www.ghadeer.org/site>.

اسرائیل و یا انتقال آب از ترکیه. همواره منابع آبی و زمین برای اسرائیل به منزله ابزاری استراتژیک بوده و ادامه حیات آن در گرو به‌دست آوردن آب و زمین بیشتر است. از طرفی این کشور، از منابع آبی مناطق اشغال شده به سرعت استفاده می‌کند و به هیچ وجه حاضر نیست منابع آبی مناطق اشغالی را از دست دهد.^۱

آب از همان ابتدا، به عنوان یکی از ارکان امنیتی اسرائیل مطرح بوده و حتی پیش از تأسیس این دولت، به عنوان منبعی حیاتی در معادلات کلان منطقه، مطرح می‌شده است. مهم‌ترین اقدامات صهیونیست‌ها در زمینه آب که آگاهی آنها به این مایع استراتژیک را نشان می‌دهد، بدین شرح است که آرمان جاه‌طلبانه صهیونیسم برای تأسیس کشوری به‌نام اسرائیل، به گونه‌ای طراحی شده که منابع آبی مهم منطقه را دربر می‌گیرد. از این رو، در کنفرانس بال سوئیس، تئودور هرتسل هنگام تشریح مرزهای دولت یهود، به مرزهای آبی استناد کرد و به طور جدی، الحاق آن به دولت یهود را خواستار شد. متعاقب آن، وایزمن بر تأمین خواسته‌های اسرائیل در زمینه آب تأکید کرد، و تحصیل آنها را ضروری شمرد. و به همین دلیل، یهودیان به وضعیت آب در منطقه خاورمیانه حساسیت ویژه‌ای دارند و هستی اسرائیل را در گرو گرفتن منابع آبی منطقه می‌دانند و دستیابی به منابع آبی برای آنها، به صورت یک آرمان درآمده است.

اسرائیل برای به دست آوردن منابع آبی منطقه، از روش‌های مختلفی چون زور، تهدید، سرقت و... بهره برده است. از جمله مصادیق کاربرد زور توسط این رژیم، آن است که در سال ۱۹۶۴ جریان رود اردن را در محل خروج از جنوب دریاچه طبریه منحرف کرد و با ایجاد سد در این نقطه، مانع ادامه مسیر طبیعی رود اردن شد و آب آن را با تلمبه‌های بسیار قوی، وارد شبکه‌ای متشکل از صدها کیلومتر لوله عریض کرد. اسرائیل از این شبکه به عنوان تأسیسات آب‌رسانی ملی یاد می‌کند. تأسیسات مذکور، آب رود اردن را به حیفا، تل‌آویو و صحرای نقب انتقال می‌دهد و اسرائیل با این اقدام، رود اردن را به بزرگ‌ترین منبع ذخیره و مصرف آب خود تبدیل کرد.

رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۶۷، حدود ۱۲۵۰ کیلومتر از بلندی‌های جولان سوریه را نیز به جهت موقعیت سوق‌الجیشی و استراتژیک آن، به تصرف خود درآورد. این رژیم با اشغال بلندی‌های جولان که دارای بارندگی‌های فراوان است، کنترل سرچشمه‌های رود اردن، حاصبانی، نیاس در سوریه و چشمه دان را به چنگ آورد. توسعه طلبی‌های ارضی -

۱. «آب، زیربنای استراتژی اسرائیل»، همان، ۸۳/۵/۶.

آبی اسرائیل، به تصرف کرانه‌های غربی رود اردن، بلندی‌های جولان و... ختم نمی‌شود، تجاوز اسرائیل به جنوب لبنان در سال ۱۳۶۱/۱۹۸۲ نیز در همین جهت است، یعنی یکی از اهداف عمده اسرائیل از اشغال جنوب لبنان، اشراف بر مسیر روخانه لیتانی بود که با استقرار کامل در آن منطقه، می‌توانست مجرای رودخانه لیتانی را به سوی اسرائیل تغییر دهد. رژیم صهیونیستی در بسیاری موارد نیز سعی کرده تا از اهرم‌های فشار و تهدید برای رسیدن به اهداف خود در این زمینه بهره گیرد. این استراتژی در حوزه کشورهای عربی، تأثیرگذار بوده است، به طوری که برخی کشورهای عربی، امتیازات ویژه‌ای به اسرائیل اعطا نموده‌اند؛ برای مثال، در ژوئیه سال ۱۹۸۷، سوریه موافقت‌نامه احداث سد برای ذخیره‌سازی ۲۲۵ میلیون مترمکعب آب امضا کرد و از بانک جهانی، برای اجرای آن، تقاضای سیصد میلیون دلار سرمایه نمود. در این میان اسرائیل به عنوان یک کشور مجاور، اعلام کرد که یکصد میلیون مترمکعب از این آب برای سهم این کشور قرار داده شود؛ در غیر این صورت، تمام تلاش خود را برای عدم اعطای وام به کار خواهد گرفت، و اگر این پروژه به هر شکل صورت پذیرد، به بمباران و تخریب آن اقدام خواهد نمود، که نهایتاً وام آن کشور به تصویب نرسید.

رژیم صهیونیستی علاوه بر سیاست‌های علنی خود، باب مذاکرات ویژه‌ای را گشوده که فرض اصلی آن، تطمیع کشورهای مقابل و در نتیجه، عقد قراردادهایی است که در نهایت یک‌پارچگی و وحدت کشورهای منطقه را در مقابله با خواسته‌های اسرائیل، مخدوش ساخته، از بین می‌برد. به گفته روستوا (Rostva) یکی از کارشناسان مرکز مطالعات جهانی آب، از علامت پرچم رژیم صهیونیستی که دارای زمینه سفید و خطوط آبی است، می‌توان به اهمیت منابع آب در نزد مقامات رژیم صهیونیستی پی برد.

دیوید بن‌گوریون، نخست‌وزیر پیشین رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۵۵ میلادی، در مورد اهمیت منابع آب گفت:

امروز اسرائیل بر سر منابع آبی با اعراب می‌جنگد و نتایج این جنگ، با سرنوشت اسرائیل رابطه مستقیم دارد. اگر در این نبرد موفق نشویم، دیگر جایی در سرزمین فلسطین نخواهیم داشت.

آرتور وبن (Weben) یکی از نظریه پردازان معروف صهیونیست نیز تأکید کرد که صلح از دیدگاه صهیونیسم در منطقه، تنها زمانی تحقق خواهد یافت که با تصرف و تسلط منابع آبی اعراب توأم باشد.^۱ بنابر این آب عامل اساسی برای امنیت و بقای اسرائیل است و

1. www.payam-aftab.com/category.

برای حفظ امنیت منابع آبی خود از هر ابزاری استفاده می‌کند. به همین دلیل دان زاسلاوسکی، رئیس کمیسیون آب اسرائیل موضع رسمی رژیم صهیونیستی را این می‌داند که حتی در زمان صلح اسرائیل، مایل نیست که به منابع آب کشورهای همسایه وابسته باشد.^۱

سیاست خارجی اسرائیل

سیاست خارجی اسرائیل نیز بر مبنای آب است، یعنی سیاستی که منافع آبی این رژیم در خطر نیفتد. سیاست خارجی اسرائیل در قبال ترکیه نیز به میزان زیادی در جهت رسیدن به منافع آبی است. مقوله آب و نقش ترکیه در آن، دارای اهمیت و حساسیت ویژه‌ای است، و علت این امر نیز، به موقعیت جغرافیایی این کشور باز می‌گردد. در مذاکرات صلح اسرائیل و سوریه در سال ۲۰۰۰، اسرائیل معتقد بود که مرز آن کشور و سوریه، خطوط علامت‌گذاری شده توسط دولت‌های استعماری انگلیس و فرانسه در سال ۱۹۲۳ است. بر این اساس، خط مرزی سوریه و اسرائیل، ده متر از داخل دریاچه طبریه می‌گذرد، ولی سوریه معتقد است، مرزهای ۴ ژوئن ۱۹۶۷ مرزهای رسمی اسرائیل و سوریه به شمار می‌رود. بنابراین، دریاچه طبریه در داخل قلمرو سوریه قرار می‌گیرد. از این رو، سوریه به عنوان مالک یکی از مهم‌ترین منابع آبی منطقه محسوب می‌شود، ولی اسرائیل با طرح سوریه مخالفت کرد و مذاکرات متوقف شد.^۲

انحصارگرایی آبی اسرائیل

رژیم صهیونیستی با تهدید کشورهای منطقه، هرگز مدیریت بهره‌برداری از آب‌های منطقه را به آنها اجازه نمی‌دهد و حمله نظامی این رژیم به فوندانسیون سد «الوحده» سوریه را باید در این زمینه ارزیابی کرد. پروژه‌های سوریه در تغییر جریان آب رود حاصبانی نیز در همین جهت بود که با حمله هوایی اسرائیل متوقف شد. یکی از اهداف حمله اسرائیل به لبنان در جنگ سی و سه روزه، در کنار اهداف دیگری که این رژیم دنبال می‌کند، سلطه بر منابع آبی جنوب لبنان بوده است. اصرار این رژیم در تسلط بر منطقه لیتانی از طریق قطعنامه ۱۷۰۱ و حضور نیروهای یونيفل در این منطقه تلاشی در همین زمینه است.

۱. «اهداف امنیتی رژیم صهیونیستی در جولان»، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۵/۷/۱۰.

۲. www.hawzah.net/Hawzah/Magazines/MagArt.aspx?id=26739.

اسرائیل نه تنها آب‌های منطقه را به در انحصار خویش درآورده، بلکه به آب نیل هم چشم طمع دوخته است. اسرائیل اولین تهدیدکننده از نظر آب در منطقه است و با اوضاع امروزی آب، طمع اسرائیلی‌ها به آب‌های نیل و فرات بیشتر شده است.^۱

اسرائیل بزرگ‌ترین آب دزد جهان

اصولاً منابع زیرزمینی به همان اندازه برای حیات رژیم صهیونیستی اهمیت دارد که مسأله امنیت و برقراری آن، توجه کامل این رژیم را به خود معطوف کرده است. این رژیم از ابتدای اعلام موجودیت خود (۱۹۴۸)، با درک اهمیت منابع آبی با حمایت قدرت‌های بزرگ جهان نظیر امریکا، به اشغال سرزمین‌هایی از اعراب دست زد؛ مانند اشغال بلندی‌های جولان، صحرای سینا و مزارع شبعا در جنوب لبنان که مسیر رودهایی چون لیتانی، حاصبانی (hasbani) و وزانی. حسن صابر، نویسنده و پژوهش‌گر فلسطینی، درباره اهمیت آب در سیاست کلی رژیم صهیونیستی و عمل کرد ۵۷ ساله این رژیم برای تصاحب منابع آبی فلسطینیان و اعراب می‌نویسد:

اسرائیل به سرقت و تجاوز به خاک اعراب و احداث شهرک‌هایی برای اسکان صهیونیست‌هایی که از سراسر جهان بدان‌جا فرامی‌خواند، اکتفا نمی‌کند بلکه در حال سرقت آب از سرزمین‌های عربی است. گزارش‌های بین‌المللی در این باره، اسرائیل را به بزرگ‌ترین دزد آب در جهان توصیف می‌کند.

از هنگام تشکیل دولت اسرائیل، صهیونیست‌ها از هرگونه اقدامی برای تسلط بر منابع آبی اعراب و به ویژه رود اردن و سرچشمه‌های شمالی آن، خودداری نکرده‌اند. رژیم صهیونیستی این رودخانه و سرچشمه‌های آن را گنجی بسیار ارزشمند می‌شمارد که هدف از آن، انتقال آب از «رودخانه شریعت» در منطقه پل بنات یعقوب در جنوب دریاچه حوله بود. اسرائیل این رودخانه را در سال ۱۹۵۱ خشکانده بود که این خود اقدامی بر خلاف مقررات آتش‌بس سال ۱۹۴۸ به شمار می‌آید.^۲

جامعه بین‌المللی برای مقابله با این اقدام جنایت‌کارانه، دخالت کرد و شورای امنیت با صدور قطعنامه، از اسرائیل درخواست کرد که طرح تغییر مسیر آب به صحرای نقب را متوقف سازد. در سال ۱۹۵۳ «دوایت آیزنهاور»، رئیس‌جمهور وقت امریکا، فرستاده خود، «اریک جانسون» را به کشورهای ذی‌نفع در مسأله آب (اردن، سوریه، لبنان و اسرائیل)

1. www.egyptiangreens.com.

2. www.mouood.org/content/view/1936.

اعزام کرد. این فرستاده طرحی را ارائه داد که به «طرح جانسون» معروف شد که هدف از آن، توسعه کشاورزی در منطقه و اسکان آوارگان فلسطینی در کشورهای هم‌جوار فلسطین بود. بر اساس این طرح، سالانه باید طبق برآوردهای اسرائیل ۱۲۱۳ میلیون مترمکعب آب تقسیم شود، در حالی که طبق برآوردهای اعراب، مقدار آبی که باید تقسیم می‌گردید، ۱۴۲۹ میلیون مترمکعب بود.

پس از جنگ ژوئن ۱۹۶۷، تل‌آویو این طرح را زیر پا گذاشت و تمامی این آب‌ها در اختیار اسرائیل قرار گرفت، در حالی که طرح جانسون به طور کلی به سود اسرائیل بود و لبنان با وجود آن که رودخانه حاصبانی در خاکش قرار داشت، از آن بهره‌ای نبرد. اسرائیل را باید همواره دزد آب‌های بین‌المللی نامید، چون همواره تأکید دارد آب‌هایی که در سرزمین‌های اشغالی اعراب قرار دارد از جمله در بلندی‌های جولان، بخش جداناپذیری از اسرائیل است.^۱

با این حال، بسیاری از کارشناسان معتقدند که اسرائیل حتی به آب‌های نیل و فرات چشم بسته و می‌کوشد تا از این آب‌ها هم استفاده کند. بسیاری از کارشناسان، بر این باورند که عدم تعهد کشور کنیا به معاهده‌هایی که با دولت‌های مجاور نیل بسته بود و هم‌چنین تأثیرپذیری اوگاندا از کنیا که روابطی نزدیکی هم با اسرائیل دارد، با تشویق اسرائیل بوده است. بنابراین، به‌دست آوردن آب‌های نیل و فرات از سال ۱۹۴۹ به بعد، به یک آرزو برای اسرائیل تبدیل شده است.^۲

اسرائیل بیشتر آب‌های موجود در شبکه منابع آبی را چپاول می‌کند. این منابع عبارتند از حوزه منابع زیرزمینی، کرانه باختری حوزه ساحلی و دریاچه طبریه که اسرائیل با حداکثر بهره‌برداری از آب‌های موجود برای توسعه کشاورزی و صنعتی، خود اصلی‌ترین عامل به وجود آمدن این بحران به حساب می‌آید.^۳

روابط آبی اسرائیل با همسایگان

نقش اسرائیل در بحران آب خاورمیانه انکار ناپذیر است. نگاهی به روابط آبی اسرائیل و تعامل آن با همسایگانش آن یعنی فلسطین، لبنان، سوریه و ترکیه، فرضیه ما را روشن‌تر می‌سازد.

۱. همان.

2. www.aljazeera.net.

۳. خاورمیانه، بحران آب، نشریه کیهان، ۱۳۷۹/۴/۹.

۱. فلسطین

رژیم صهیونیستی همواره به منابع آبی کشورهای منطقه از جمله سوریه، لبنان و اردن چشم طمع داشته و درصدد بوده است که از طریق جنگ، اشغال‌گری و یا مذاکره به اصطلاح صلح، سیاست‌های سلطه‌جویانه‌اش را در منطقه پیش برد. چشم‌داشت این رژیم به منابع آبی کشورهای عربی در رؤیای اسرائیل مبنی بر نیل تا فرات، آشکارا مشهود است. مسائل مذکور، از جایگاه ویژه آب در استراتژی توسعه‌طلبانه و سلطه‌جویانه رژیم صهیونیستی حکایت دارد و عملاً این سیاست‌ها، مطامع این رژیم بر منابع منطقه از جمله منابع آبی را آشکار می‌سازد!^۱

پژوهش‌های به عمل آمده، نشان می‌دهد که اسرائیل از ۸۵٪ آب‌های زیر زمینی موجود در کرانه باختری بهره‌برداری می‌کند که به ۶۰۰ میلیون مترمکعب می‌رسد. این اضافه بر آب‌هایی است که از نوار غزه پمپاژ می‌شود و بالغ بر ده میلیون مترمکعب است. این غیر از مقادیر آب‌های زیرزمینی است که اسرائیل در سرزمین‌های فلسطین بهره‌برداری می‌کند.

اسرائیل تا اندازه زیادی به منابع آب زیرزمینی که از کرانه باختری جریان می‌یابد متکی است. از زمان اشغال این سرزمین‌ها در سال ۱۹۶۷، محدودیت‌هایی بر آب مصرفی فلسطینی‌ها اعمال گردیده، در حالی که بر آب مصرفی اسرائیلی‌ها تنها در دهه ۱۹۹۰ وضع شد.^۲

در سال ۲۰۰۰، روزنامه اسرائیلی *هاآرتص* گزارش داد که ۸۰٪ آب منطقه به اسرائیلی‌های دوسوی خط سبز می‌رسد، در حالی که ۲۰٪ بقیه سهم فلسطینیان در غزه و کرانه غربی است. براساس مطالعه بانک جهانی در سال ۱۹۹۹ فلسطینیان صرفه‌جویان‌ترین مصرف‌کننده آب در خاورمیانه هستند. مصرف سرانه سالیانه، ۳۷۵ مترمکعب برای اسرائیلی‌ها و ۱۱۵ متر مکعب برای ساکنان کرانه غربی و نوار غزه است.

در مواقعی از سال که شهر الخلیل با کمبود شدید آب روبه‌رو می‌شود، دزدی از خط لوله‌های انتقال آب به این شهر در مناطقی که تحت کنترل اسرائیل است، افزایش می‌یابد. در این مواقع، کسانی که استطاعت مالی دارند، آب از تانکرها می‌خرند. البته ارتش اسرائیل جلوی انتقال آب در تانکرها به بخش قدیمی الخلیل را که نزدیک شهرک‌های اسرائیلی

1. www.payam-aftab.com/category.

۲. آب، امنیت و خاور میانه، ص ۱۹-۲۱.

است، می‌گیرد و شهرداری الخلیل، ناچار می‌شود اندک آب شبکه لوله شهر را محله به محله برگرداند. هر پانزده روز آب یک محله وصل می‌شود. ۷۵٪ منابع آب تجدیدپذیر کرانه غربی اشغالی و نوار غزه را اسرائیل مصرف می‌کند. سه میلیون نفر فلسطینی فقط اجازه دارند سالیانه ۲۵۰ میلیون مترمکعب آب (۸۳ مترمکعب آب به ازای هر فلسطینی در سال) مصرف کنند، درحالی که شش میلیون اسرائیلی از ۲ میلیارد مترمکعب (۳۳۳ مترمکعب سرانه سالیانه) برخوردارند؛ یعنی هر اسرائیلی به اندازه چهار فلسطینی و هر شهرک‌نشین اسرائیلی سالیانه ۱۴۵۰ مترمکعب آب مصرف می‌کند. این نسبت اکنون به ازای هر فلسطینی ۵۷-۷۶ لیتر است.

تداوم حملات شهرک‌نشینان اسرائیلی به تانکرهای آب فلسطینیان، مانع از رسیدن آب به مصرف‌کنندگان می‌شود. روستاهایی مانند قبلات بر اثر حمله شهرک‌نشینان تحت حمایت سربازان اسرائیلی، بی‌آب مانده‌اند. به همین علت، سهم درآمد هر خانواده که باید صرف خرید آب شود، ۱۲٪ افزایش یافته است.^۱

در این زمینه مقامات فلسطینی از جمله فضل کعوش از مسئولان سازمان آب تشکیلات خودگردان فلسطینی، اعلام کرده است که رژیم صهیونیستی بیش از ۸۵٪ از منابع آب زیرزمینی کرانه باختری رود اردن را به سرقت می‌برد. به گفته وی، از ۸۵۰ میلیون مترمکعب منابع آب در کرانه باختری رود اردن، فلسطینیان تنها از ۸۵ میلیون مترمکعب استفاده می‌کنند و بقیه آب‌های این منطقه را رژیم صهیونیستی به سرقت می‌برد. این رژیم هم‌چنین زمانی که منطقه غزه را تحت اشغال داشت، بخش عمده آب این منطقه را به یغما می‌برد.

اسرائیل با سرقت آب‌های فلسطین، مانع استفاده فلسطینی‌ها می‌شود. اسرائیل الان ۸۵۰ میلیون مترمکعب آب از کرانه باختری و ۸۰ میلیون مترمکعب از آب‌های غزه را دزدی می‌کند که معادل ۹۵٪ کل آب‌های فلسطین است.^۲

۲. لبنان

در سال ۱۹۷۸ نیروهای اسرائیلی در جنوب لبنان، به تهاجم گسترده‌ای دست زدند و قسمت‌های از جنوب این کشور را که تا رودخانه لیتانی می‌رسید، به اشغال خود درآوردند.

1. <http://www.hamshahrionline.ir/newspaper-arch/vijenam/diploma/1382>.

2. www.aawsat.com.

در این زمان، سازمان ملل قطعنامه ۴۲۵ مبنی بر عقب‌نشینی فوری و بی قید و شرط اسرائیل از این مناطق و استقرار نیروهای حافظ صلح بین‌المللی در آن را صادر کرد، اما رژیم اشغال‌گر قدس، علی‌رغم تقاضا و فشار جامعه بین‌المللی، تاکنون از این امر خودداری نموده و همچنان به اشغال خود ادامه داده است.^۱

چگونگی استفاده از آب رودخانه‌های لبنان، متغیر دیگری را در روند کشمکش این کشور با اسرائیل به رخ کشیده و شراره‌های آن را به فراتر از مرزهای منطقه نیز تابانده است. این بحران با تهدید آریل شارون نخست‌وزیر سابق رژیم صهیونیستی تشدید شد. وی به لبنان درباره بهره‌برداری از آب رودخانه حاصبانی برای تأمین آب مورد نیاز شصت روستای جنوب این کشور هشدار داد. در واکنش به این تهدید، مسئولان وقت لبنان و در رأس آنها امیل لحود رئیس‌جمهوری و هم‌چنین حزب‌الله، با اتخاذ موضعی قاطع، تأکید کردند که بهره‌برداری از آب رودخانه‌های حاصبانی و وزانی، حقی مشروع است و اسرائیل نمی‌تواند مانع این کار شود. موضع قاطع لبنان سبب شد که رژیم صهیونیستی، از لحن تهدیدآمیز خود بکاهد و از موضع قبلی‌اش در توسل به جنگ علیه این کشور عقب‌نشینی کند. یکی دیگر از علت‌های فروکش کردن تهدید اسرائیل علیه لبنان، دخالت آمریکا برای مهار بحران در مورد توزیع آب بود؛ زیرا واشنگتن نمی‌خواست در این مرحله جبهه دیگری در شمال فلسطین باز شود.^۲

ناظران معتقدند دخالت واشنگتن برای مهار بحران آب در جنوب لبنان، از نگرانی دولت جورج بوش در زمینه باز شدن جبهه‌ای جدید در این منطقه ناشی می‌شود. چنین رویدادی می‌تواند بر سر راه سیاست جاری آمریکا در خاورمیانه به ویژه در عراق مشکلاتی ایجاد کند. به گفته منابع لبنانی، میزان آب مورد استفاده لبنان از رودخانه حاصبانی، به یک پانزدهم سهم این کشور نمی‌رسد و این مقدار نیز برای تأمین آب آشامیدنی ساکنان جنوب لبنان است، حال آن‌که اسرائیل سالانه ۱۵۰ میلیون مترمکعب از آب این رودخانه بهره‌برداری می‌کند.

نبیه بری رئیس مجلس لبنان اعلام نمود که این کشور هرگز دزدی آب خود توسط اسرائیل را فراموش نمی‌کند. وی معتقد است که اسرائیل علاوه بر سرقت آب‌های لبنان از سال ۱۹۶۷ میلادی، با اشغال منطقه کشت‌زارهای شبعاء، آب این منطقه را می‌دزدد. دو

۱. احمد، نادری سمیرمی، لبنان، ص ۱۳۱.

2. <http://www.sarmayeh.net/ShowNews>.

رودخانه حاصبانی و وزانی از داخل لبنان سرچشمه می‌گیرند و پس از طی سی کیلومتر خاک این کشور، به سوی فلسطین اشغالی سرازیر می‌شوند. دولت لبنان پیش‌تر با نصب پمپ‌هایی بر روی این رودخانه، درصدد انتقال بخشی از آب آن به شصت روستای نزدیک به رودخانه برآمد که ساکنانش دچار مشکل بی‌آبی بودند. به سبب این بهره‌برداری‌های اسرائیل و سرقت از آب لبنان، علی‌الخلیل رئیس کمیسیون خارجی مجلس لبنان از دولت این کشور خواسته بود که علیه اسرائیل به شورای امنیت شکایت کند.^۱

۱.۲. مزارع شبعا

اسرائیل مزارع شبعا را که بیست کیلومتر مربع مساحت دارد، در سال ۱۹۶۷ اشغال کرد. آب‌های لبنان ثروتی است که در دست اسرائیل افتاده است. رژیم صهیونیستی از آغاز تأسیس خود، با در اختیار داشتن منابع آب سه رودخانه مهم لبنان (لبنانی، حاصبانی و وزانی)، هم اینک در کنار اشغال مزارع شبعا، به دیگر منابع آب لبنان نیز چشم دوخته است. اسرائیل از سال ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۵ میلادی، با کشیدن آب رود وزانی به شهرک اشغالی «عجر» واقع در کشتزارهای شبعا، دزدی آب این رودخانه را آغاز کرد و در دهه نود میلادی نیز با کشیدن دو خط لوله از وزانی، این کار را ادامه داد. آب‌دزدی صهیونیست‌ها از رودخانه وزانی علنی است و پایگاه نظامی این رژیم که مشرف بر بخش پایانی این رود است، از آن حمایت می‌کند. آب‌رسانی به روستاهای جنوب این کشور، طرحی کوچک و محدود است که بر اساس آن روزانه پنج هزار مترمکعب آب وزانی را به این روستاها انتقال می‌دهد و حجم آن در سال به بیش از دو میلیون مترمکعب نمی‌رسد. این مقدار آب در برابر آب‌دهی سالانه این رودخانه که به ۱۶۰ میلیون مترمکعب می‌رسد، بسیار ناچیز و تنها ۱۰٪ کل آن است. با شکل‌گیری «مقاومت لبنان»، تغییر اساسی در صحنه عملیات جنگی و تاریخ سیاسی لبنان را شاهد هستیم؛ زیرا نیروهای اسرائیلی بیش از هر زمان دیگری، مجبور به تلفات سنگین شده تا این که این رژیم در سال ۲۰۰۰ بدون هیچ پیش‌شرطی از جنوب لبنان به جز منطقه «شبعا» عقب‌نشینی کرد.^۲

در واقع حمایت کشورهای منطقه از لبنان در برابر اسرائیل مثل حمایت‌های سوریه از لبنان، با منازعه بر سر مزارع شبعا واقع در شمال ارتفاعات جولان مرتبط است. سوریه

۱. همان.

۲. محمد ستوده، «اهداف تجاوز ۲۰۰۶ اسرائیل به خاک لبنان»، فصل‌نامه علوم سیاسی، شماره ۳۶ زمستان ۱۳۸۵.

اعتقاد دارد که مزارع شبعاء، بخشی از خاک لبنان است و از مقاومت لبنان در برابر اسرائیل به دلیل اشغال این سرزمین حمایت می‌کند.^۱

۳. سوریه

سوریه یکی از همسایگان اسرائیل به‌شمار می‌آید که در روابط آن حتی مسأله صلح، نیز تحت‌الشعاع مسأله آب است. توقف چهار دور مذاکرات غیرمستقیم سوریه و اسرائیل با میانجی‌گری ترکیه در سال ۲۰۰۸ برخلاف آنچه اعلام شد، از جنگ غزه ناشی نبود، بلکه مخالفت اسرائیل از تعهد کتبی به عقب‌نشینی کامل از جولان به شکست مذاکرات انجامید. اسرائیل خواهان حفظ دست‌کم یک کمر بند امنیتی در داخل خاک سوریه به عمق چهارصد متر پیرامون دریاچه طبریه است تا این منطقه به‌طور کامل و برای همیشه، زیر سیطره کامل این رژیم باقی بماند. از این رو، با تعهد عقب‌نشینی به مرز چهارم ژوئن سال ۱۹۶۷ مخالفت می‌کند.

اسرائیل سیطره بر دریاچه طبریه را که تأمین کننده بیش از یک سوم نیازهای آبی آن است، خط قرمز دانسته و هرگز با عقب‌نشینی کامل از جولان سوریه موافقت نخواهد کرد.^۲ بنابراین تا زمانی که مسأله دریاچه طبریه و آب مطرح می‌شود، محال است اسرائیل، بلندی‌های جولان را که طبق تصویب کنست (پارلمان اسرائیل) به خاک خود منضم کرده، به سوریه برگرداند؛ زیرا منابع تأمین کننده آب دریاچه طبریه که برای اسرائیل حیاتی است، در این ارتفاعات و اطراف جبل‌الشیخ قرار دارد.^۳

۳.۱. جولان

جولان فلاتی است به مساحت ۱۸۰۰ کیلومترمربع که بین لبنان، فلسطین، اردن و سوریه قرار دارد و در واقع محل اتصال کشورهای کنونی ناحیه شام است. جولان از شمال به کوه‌های حرمون منتهی می‌شود و بزرگ‌ترین قله این رشته‌کوه جبل‌الشیخ نام دارد. دره نهر یرموک، در مرز سوریه و اردن، در جنوب جولان قرار دارد. نهر اردن و دریاچه طبریه در غرب جولان، این منطقه را از فلسطین جدا می‌کند. قله جبل‌الشیخ که در طول سال همواره پوشیده از برف است، منبع اصلی تأمین آب دریاچه طبریه و اردن به‌شمار

۱. تری، دوتری، سوریه، ترجمه مهسا خلیلی، ص ۱۱۹.

۲. www.irna.ir/view/fullstory/newsid.

۳. <http://www.hamshahrionline.ir/News/?id=20164>.

می‌رود. رودخانه بایناس با آب شیرین خود که یکی از سرچشمه‌های رودخانه اردن است، از این بلندی‌ها سرچشمه می‌گیرد. منطقه جولان دارای منابع آبی حدود بیست میلیون مترمکعب است و شهرک‌های یهودی‌نشین این منطقه با نیاز سالیانه به ۲۶ میلیون مترمکعب آب، بخشی از نیاز خود را از دریاچه طبریه و بقیه را از چشمه‌ها و چاه‌ها و آب‌های زه‌کشی شده سطحی تأمین می‌کنند به طوری که آب‌های دریاچه رام که بزرگ‌ترین حوضچه آبی جولان به‌شمار می‌آید، به سوی آبادی‌های اسرائیل منحرف شده و با اشغال این مناطق، سوریه از ۱۳۸ میلیارد مترمکعب بارش سالیانه این مناطق محروم گردیده است.

جولان در جنگ ۱۹۶۷ به اشغال اسرائیل در آمد و به عنوان پیش‌شرط صلح میان دو کشور به آن تأکید می‌شود، اما پذیرش این موضوع برای اسرائیل دشوار است. اسرائیل نمی‌خواهد کشوری بر این سرزمین بسیار مهم و استراتژیک تسلط یابد.^۱ بدیهی است خروج نیروهای اسرائیل از جولان، این رژیم را از دست‌رسی به این منبع عظیم آب محروم می‌کند. آبی که اسرائیل از کشورهای مجاور خود به تاراج برده، سالیانه ۶۰۰ تا ۷۰۰ میلیون مترمکعب است که حدود ۴۰٪ از نیازهای سالیانه آن را تأمین می‌کند و به‌طور مشخص، منابع آب بلندی‌های جولان، به تنهایی نیاز آبی اسرائیل را تأمین می‌نماید.^۲ برخی کارشناسان اسرائیلی از جمله مارتین شیرمن، پا را از این نیز فراتر نهاده، معتقدند که اسرائیل برای جلوگیری از خطر احتمالی دست‌یابی کشورهای منطقه به همه منابع آبی، ناگزیر از روی آوردن به اقدام نظامی است. صهیونیست‌ها معتقدند که در آینده با کاهش منابع آب رو به رو خواهند بود و آب را مهم‌ترین خطر دراز مدت برای آینده خود در منطقه ارزیابی می‌کنند.^۳

رژیم اشغال‌گر صهیونیستی سالیانه بیش از ۵۰۰ میلیون مترمکعب از آب‌های جولان را سرقت می‌نماید و این بیش از هفت برابر مقداری است که سوریه از آب‌های این منطقه استفاده می‌کند. اسرائیل با این سرقت خود، کشورهای فلسطین، اردن، سوریه و لبنان را از استفاده از حق طبیعی خود محروم می‌نماید.^۴

۱. تری، دوتری، سوریه، ص ۱۱۴.

۲. «اهداف امنیتی رژیم صهیونیستی در جولان»، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۵/۷/۱۰.

۳. علیرضا، مجاب، «خاورمیانه، اقلیمی که از آتش هم آتش بر می‌خیزد»، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۲/۸/۲.

۴ «جولان زیر چکمه صهیونیست‌ها، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۶/۱۱/۶.

مسأله صلح سوریه با اسرائیل کاملاً تحت تأثیر منطقه جولان قرار دارد. سوریه «صلح کامل در برابر عقب‌نشینی کامل» را پیش‌شرط گذاشته است.^۱

۴. اردن

حوزه رود اردن نیز یکی از مناطق تشنج‌زا بر سر آب به شمار می‌رود. از منبع آبی این منطقه به شکل خطرناکی بهره‌برداری بی‌رویه می‌شود. روابط اردن و اسرائیل به دلیل منابع آبی به مراحل بسیار بغرنجی رسیده بود.^۲

رود اردن مهم‌ترین رود این کشور است که از کوه‌های شرقی سرچشمه گرفته و به طرف فلسطین اشغالی روان شده و به بحرال‌میت می‌ریزد. مسأله آب یکی از مفاد پیمان صلح میان اردن و اسرائیل بوده است که در ۲۰ اکتبر ۱۹۹۵ منعقد شد.^۳ اسرائیل تأمین و کنترل بر منابع آب رود اردن و تمام سفره‌ای آبی کلیدی را به عنوان حداقل نیاز امنیتی خود تلقی می‌کند و حتی در صورت عقب‌نشینی از اراضی اشغالی، در فکر تسلط به منابع آبی این منطقه است.^۴

حیات اسرائیل، به منابع آبی مناطق مرزی از جمله دریاچه طبریه، رود اردن، یرموک و بانیا و مناطق اشغالی کرانه باختری و جنوب لبنان وابسته است.^۵ رودخانه اردن یکی از مهم‌ترین رودخانه‌هاست که در فاصله بین دریاچه کینرت و دریای نمک (بحرال‌میت) قرار دارد و از دره حولا می‌گذرد که ناحیه حاصل‌خیزی است. این رودخانه حدود ۳۰۰ کیلومتر طول دارد.

اسرائیل در سال ۱۹۶۴ جریان رود اردن را در محل خروج از جنوب دریاچه طبریه منحرف کرد و با ایجاد سد در این نقطه، مانع ادامه مسیر طبیعی رود اردن شد و آب آن را با تلمبه‌های بسیار قوی، وارد شبکه‌ای متشکل از صدها کیلومتر لوله عریض کرد.

کاهش شدید آب در جولان، اسرائیل را وادار کرده تا در برابر جهانیان ادعا کند که نیازمند افزایش سهمیه خود از آب‌های رودخانه یرموک از ۱۷ میلیون مترمکعب به ۴۰ میلیون مترمکعب است. همچنین باید ۱۴۰ میلیون مترمکعب نیز برای آبیاری زمین‌های

۱. ابراهیم، سعیدی، سوریه، ص ۱۲۷.

۲. «خاورمیانه بحران آب»، نشریه کیهان، ۱۳۷۹/۴/۹.

۳. محمدرضا، مناقبتی، اردن، ص ۸۴ و ۲.

4. www.irrigationportal.com.

۵. «آب، زیربنای استراتژی اسرائیل»، نشریه جمهوری اسلامی، ۸۳/۵/۶.

دره اردن اختصاص داده شود. بدین ترتیب، روشن می‌شود که تحقق اطماع اسرائیل در آب‌های رودخانه یرموک می‌تواند به کشور اردن آسیب برساند.^۱ همان‌طوری که گفته شد، اسرائیل رود اردن را به بزرگ‌ترین منبع ذخیره و مصرف آب خود تبدیل کرده است.

۵. ترکیه

انتقال آب ترکیه به اسرائیل

ترکیه یکی از کشورهای غنی در زمینه آب در منطقه است. این کشور با وقوف به این مسأله و اهمیت آب در معادلات آینده منطقه، با کشورهای هم‌جوار خود سر ناسازگاری پیدا کرده است؛ زیرا ترکیه در تفکر جدید اقتصادی خود، به آب به عنوان یک منبع ارزش‌ساز و صادراتی می‌نگرد و هم‌چنان می‌خواهد از این طریق، یک اهرم سیاسی در دست داشته باشد.

ترک‌ها با وقوف کامل به این امر و اهمیت آب در معادلات آینده منطقه، در پروژه بزرگ آناتولی (G.A.P)، طرح‌های وسیعی را برای کنترل آب در منطقه به مورد اجرا گذاشته‌اند. اجرای چنین طرح‌هایی به طور مستقیم، امنیت و رشد اقتصادی دو کشور همسایه ترکیه یعنی عراق و سوریه را تحت تأثیر قرار داده و زمینه‌ساز تنش‌هایی بین این کشورها شده است. بیش از ۹۰٪ آب دو رودخانه مهم دجله و فرات از ترکیه سرچشمه می‌گیرد. رودخانه دجله مستقیماً وارد خاک عراق می‌شود و رودخانه فرات پس از عبور از خاک سوریه به عراق می‌رسد. سوریه اولین کشوری بود که در صدد کنترل آب فرات برآمد و موفق شد با کمک کارشناسان روسی، سد «الثوره» را بسازد. این سد مجهز به هشت واحد یکصد مگاواتی برق است اما به دلیل مشکلات فنی و کمبود آب، سد تا یک سوم ظرفیت خود کار می‌کند.^۲

منطقه آناتولی جنوب شرقی، کوچک‌ترین بخش از مناطق هفت‌گانه ترکیه به‌شمار می‌آید که در شمال عراق و سوریه، در جنوب منطقه آناتولی شرقی و در غرب ایران واقع است. این منطقه با مساحت ۵۷ هزار کیلومتر مربع ۷/۵٪ از خاک ترکیه را در بر می‌گیرد و با سوریه و عراق هم‌مرز است.

1. www.mouood.org/content/view/1936.

۲. قاسمی، ترکیه، کتاب سبز وزارت امور خارجه، ص ۱۸۵-۱۸۹.

گاپ یک پروژه «چندمنظوره» و به اصطلاح پرسکتور محسوب می‌شود که هدف اساسی و اصلی آن عبارتند از:

۱. ارتقای کیفیت زندگی در منطقه اجرای پروژه؛
 ۲. تأمین و تعمیم آموزش و خدمات بهداشتی برای اهالی؛
 ۳. ایجاد تأسیسات مدنی برای تأمین این خدمات؛
- در ضمن قرار است این طرح در نهایت به سه هدف زیر نایل گردد:
۱. تأمین آب برای آبیاری ۱/۷ میلیون هکتار زمین؛
 ۲. تولید سالی ۲۷ میلیارد کیلووات ساعت برق آبی؛
 ۳. افزایش درآمد سرانه در منطقه به میزان ۲۰۹٪.

طبق گزارش‌های رسمی، در طول نه سالی که از اجرای طرح گاپ می‌گذرد، ۵۹/۳٪ آن تحقق یافته که از آن میان بخش کشاورزی ۲۶٪، بخش انرژی ۸۳/۶٪ و بخش تأسیسات مدنی ۴۹/۹٪ و بخش جهان‌گردی که بعداً اضافه شده است، ۳۱/۹٪ افزایش نشان می‌دهد. هدف‌های دیگری که در طرح گاپ تعقیب می‌شود، تولید محصولات کشاورزی با تغییرات ژنتیکی، تهیه پوشاک از این نوع محصولات و تولید انرژی قابل تجدید و توسعه جهان‌گردی است.

در سال طراحی پروژه گاپ (۱۹۸۹)، درآمد سرانه در منطقه ۱/۰۸۸ دلار و در ترکیه ۱/۹۳۱ دلار بود. هم‌اکنون درآمد در منطقه به ۱۵۴۲ دلار و در ترکیه به ۲۹۶۴ دلار رسیده است.^۱

ترکیه سالانه ۵۲۰ بیلیون مترمکعب آب از طریق نزولات جوی دریافت می‌کند. این کشور دارای رودهای فراوان و پرآبی است. ترکیه با داشتن بیش از سیصد دریاچه طبیعی و ۱۳۰ دریاچه مصنوعی، کشور دریاچه‌هاست. مجموع مساحت دریاچه‌های این کشور ۹۲۵۰ کیلومتر مربع و از نظر تعداد دریاچه‌ها، آناتولی شرقی بالاترین میزان ذخیره آبی را داراست.^۲

منطقه خاورمیانه با کمبود و بحران آب مواجه است اما ترکیه فعلاً از این بحران مستثناست و فروش آب به اسرائیل را در برنامه‌های خود دارد.

آویشای لاویت وابسته بازرگانی رژیم صهیونیستی در استانبول گفت:

1 .www.irdiplomacy.ir.

۲. محمد، اخباری، جغرافیای کشور هم‌جوار ترکیه، ص ۳۴.

مذاکرات آنکارا و تل‌آویو در خصوص انتقال سالانه پنجاه میلیون مترمکعب آب رودخانه ماناوگات ترکیه به اسرائیل، به مراحل پایانی خود رسیده است.

به گفته وی، برای انتقال آب از طریق دریا به اسرائیل، مناقصه‌ای برگزار شده که نتیجه آن در حال بررسی است. ترکیه برای هر مترمکعب آب رودخانه ماناوگات ۲۳ سنت درخواست کرده که با احتساب هزینه‌های حمل و تصفیه قیمت تمام شده آن به حدود ۵۵ سنت می‌رسد.^۱

با تکمیل این پروژه، اسرائیل یکی از کشورهای دریافت کننده آب خواهد بود که در صورت اجرای این پروژه، مشکل شدید آب آشامیدنی و کشاورزی رژیم صهیونیستی به کلی مرتفع خواهد شد. رژیم صهیونیستی آب مصرفی خود را در حال حاضر از طریق دریای مدیترانه و با استفاده از دستگاه‌های آب شیرین کن به بهای هر متر مکعب ۲ دلار و ۶۰ سنت تهیه می‌کند که در صورت اجرای این پروژه، بهای هر متر مکعب آب مصرفی اسرائیل به حدود ۸۷ سنت کاهش خواهد یافت.^۲

بنابر این، می‌توان گفت که روابط رژیم صهیونیستی با ترکیه بر محور منافع این رژیم به‌ویژه منابع آبی ترکیه قرار دارد که بدان چشم دوخته است. با توجه به کنترل ترکیه بر سرچشمه‌های دو رودخانه مهم دجله و فرات، علاوه بر بهره برداری‌های ذکر شده، این کشور می‌تواند از یکی از ابزارهای مهم سیاسی فشار بر عراق و سوریه به منظور رعایت ملاحظات سیاسی و امنیتی خود استفاده نماید؛ همان‌گونه که تاکنون به دفعات، از این امکان علیه سوریه و عراق به منظور عدم پشتیبانی مالی و نظامی از گروه‌های جدایی طلب p.k.k استفاده کرده است.^۳

نتیجه

وضعیت آب در جهان امروز ما بحرانی است و خاورمیانه بیش از سایر جاها دچار کمبود آب است. این مسأله به عواملی بستگی دارد که مهم‌ترین عامل بحران‌ساز در بحران آب، وجود و شکل‌گیری رژیم و دولت جعلی رژیم صهیونیستی است. رژیم صهیونیستی توانسته بعد از تأسیس خود در سال ۱۹۴۸ از آب‌های موجود سرزمین فلسطین و منطقه استفاده

1. www.iran-newspaper.com.

۲. صابر، قاسمی، ترکیه، ص ۱۸۵-۱۸۹.

۳. جغرافیای کشور هم‌جوار ترکیه، ص ۲۸۶.

کند و با تهدید و توسل به نیروی نظامی، آب‌های کشورهای همسایه را به شکل مخفی و علنی به سمت سرزمین‌های اشغالی (رژیم صهیونیستی) منحرف سازد. سلطه و استفاده رژیم صهیونیستی از آب‌های دریاچه طبریه، لیتانی، حاصبانی، کرانه رود اردن، منطقه جولان، مزارع شبعاً در جنوب لبنان و ... تنها بخشی از جنایت این رژیم غاصب است. این رژیم جعلی برای جهان و منطقه، بحران‌زا و خطرآفرین است و جهانیان و به‌خصوص جهان اسلام باید در برابر صهیونیست‌ها ایستاده، رؤیای از نیل تا فرات آنان را به کابوس تبدیل کنند و نگذارند که این رژیم با دنیای اسلام و سرمایه‌های آن چنین بازی نمایند.

منابع

الف) کتاب‌ها

۱. اخباری، محمد، *جغرافیای کشور هم‌جوار ترکیه*، چاپ اول، تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۳.
۲. بسکرنر، ناتاشا، *آب، امنیت و خاورمیانه* (گزارش مؤسسه مطالعات استراتژیک لندن)، ترجمه پیروز ایزدی، پژوهشکده علوم دفاعی استراتژیک دانشگاه امام حسین علیه السلام.
۳. دوتری، تری، *سوریه*، ترجمه مهسا خلیلی، چاپ اول، تهران: انتشارات ققنوس، ۱۳۸۵.
۴. سعیدی، ابراهیم، *سوریه*، چاپ اول، تهران: انتشارات وزارت خارجه، ۱۳۷۴.
۵. العامری، سامی عبود، *جغرافیه المیة* (جامعه الملك سعود قسم الجغرافیه) و استخدام الاراضی، چاپ اول، ریاض: مکتبة الرشید ۱۹۸۸.
۶. قاسمی، صابر، *ترکیه*، چاپ دوم، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۴.
۷. مقتدر مژدهی، عبدالحسین، *هیدروژلوژی*، چاپخانه زیبا، بهمن، ۱۳۴۴.
۸. مناقبتی، محمدرضا، *اردن*، چاپ اول، تهران: انتشارات وزارت خارجه، ۱۳۷۵.
۹. نادری سمیرمی، احمد، *لبنان*، چاپ اول، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۶.

ب) مجلات

۱. «اهداف امنیتی رژیم صهیونیستی در جولان»، *جمهوری اسلامی*، ۸۵/۷/۱۰.
۲. «آب، زیربنای استراتژی اسرائیل»، *جمهوری اسلامی*، ۸۳/۵/۶.
۳. «جولان زیر چکمه صهیونیست‌ها»، *جمهوری اسلامی*، ۸۶/۱۱/۶.
۴. «خاورمیانه بحران آب»، *نشریه کیهان*، ۱۳۷۹/۴/۹.
۵. خدرلو، محمدرضا، «کانال بحرالمیت گریزگاه بحران آب در غرب خاورمیانه»، *نشریه فرهنگ آشتی*، ۱۳۸۴/۵/۱۳.
۶. فصل‌نامه ژئوپلیتیک، شماره اول، بهار ۱۳۸۷.
۷. «کمبود آب یک بحران جهانی»، *نشریه مناطق آزاد*، خرداد ۱۳۸۷.
۸. مجاب، علیرضا، «خاورمیانه اقلیمی که از آبش هم آتش برمی‌خیزد»، *جمهوری اسلامی*، ۸۲/۸/۲.
۹. محمد، ستوده، «اهداف تجاوز ۲۰۰۶ اسرائیل به خاک لبنان»، *فصل‌نامه علوم سیاسی*، شماره ۳۶، زمستان ۱۳۸۵.

ج : وب سایت ها

1. www.aawsat.com.
2. Www.abangah.net.
3. www.aljazeera.net.
4. www.egyptiangreens.com.
5. www.ghadeer.org.
6. www.hamshahrionline.ir.
7. www.hawzah.net.
8. www.iran-newspaper.com.
9. www.irdiplomacy.ir.
10. www.irna.ir.
11. Www.irrigationportal.com.
12. www.mewtco.com.
13. www.mouood.org.
14. Www.Palestine-persian.info.
15. www.payam-aftab.com.
16. www.qodsna.ir.
17. www.rasad.ir
18. www.sarmayeh.net
19. www.yahood.net